

מסורת הש"ס

א) סוטה מז: [פנהדרין ק:ז, ג] [פי כדי שיקבשו עליו תמיים. ערוך פרק שח א, 1] [ביתומה וא: וז"ל] כחצות ג: י: ק: (ד) סוטה יא: (ה) שנת קל, 1) ז"ל (ו) [ז"ל מעו כענן כ"א בע"ז], (ח) מכלתה כ"א בשלמ, (ט) [כשהעלותך יא ח, ...]

לעזי רש"י

אליעזר"י [אליעזר"י א], כסבה.

מוסף רש"י

לישנא מעליא נקט. שמנוה ודכן נקיי הדעת למפל נלשון נקיה (פסחים ג.) על עסקי משפחותיו. שנאמר להם קיומם (שבת קל.).

רבינו הגאון

ראסקנא ירד להן לישראל תכשיטי נשים וציקי קדירה ואבנים טובות ומרגליות על הפם.

תוס' ישנים

[עולה אגג מוונותיו עמו. ט אמר כנחלשת רבה [פיכ' ה] שאינו אוכל עד שמיני לניד על קרקע מנולה וזולת. אי בן תשעה א' ראשון כו'. ועיניו ג' גזר שצריכות להמתיב י' לא חמיש משום הנחמה י' לא הוצרכו עיניו שהטן נדקקו.]

הגהות הב"ח

א) גמרא עיני כנסו כול העריות ט"ל דומות: ב) שם א"ל משה דינו לנזק משפט וכן לקמן: ג) שם אמר להם משה דינו לנזק משפט למה (אם נמלא עומרה וכו') שהיא סרה עליהם מ"א וי"ז כ"א אם נמצא עומרה בבית ברה בידוע שהוא סרה עליה נמצא עומרה בבית אביה בידוע שהיא סרהה עליו: ד) שם אכנס טובות ומרגליות עם שן שנאמר והשאלים ביניו: (ה) שם טעם לשד השמן אמר ר' אבהו אל תקרא לשד אלא שד מה שד זה מתהפך במהה גוונים אף המן מתהפך לממה טעמים איכא דלמתי לשד זה דל מה דל זה מיעוק טועם כה וכו' מוצאין בו כמה טעמים ויאמר משה בתת כר' כ"ל ועל מינת למה גוונים כ"ב נהלא דמ"ל לתלמודה הא דכתיב להטו הסרס המתהפכת שד"ל שם מתהפכין פעמים אנשים פעמים נשים פעמים רוחות כו' לא מלאכי עליון לתודיה קאי אלף אף השדים שהם נקראים כרוכים במקום זה נמי קאי שהם מתהפכים למה גוונים כו': (ו) רש"י ד"ה דלגה ז"ל קודם ד"ה ישימה: (ז) ד"ה אס בן תשעה כו' ואם נמלא עומר צבית ראשון כו' בידוע שכן שבעה לאחרון הו"ה הס"ד ומה"ד שמלכין וכו' למקום הס"ד ואמ"כ מ"ה"ד היא סרהה עלי. והרווחתי כתובתה הס"ד ואמ"כ מ"ה"ד הוא סרה עלי וכו':

יום הכיפורים פרק שמיני יומא

עה.

עין משפט
נר מצוה

א [מ"י פ"ב מהלכות אסורי ביאה הלכה י"ח]:

תורה אור השלם

- 1. דאגה בלב איש ישנה ודך טוב
- 2. זאב וטלה ירעו באחד ואריה בפקדן יאכל תבן וקחש עפר לחמו לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי אפר י? ישעיהו סה כה
- 3. וכוונה את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הצבאים ואת השומים במדבר יא ה
- 4. בן דרך אשה מנאפת אכלה ומקתה פיה ואמרה לא פעלתי און: משלי ל כ
- 5. בן נעול אחתי בלה גיל מעין קתום: שיר השירים ד י"ב
- 6. וישמע משה את העם בכה למשפחתיו וישע לפתח אהליו ויחזר אף י? מאד ובעיני משה רע: במדבר יא י
- 7. ויקראו בית ישראל את שמו מן ודוא כנרע גד לכן וטעמו בפציות בדבש: שמות טו לא
- 8. וברדת הטל על המזבח לילה ירד המן עליה: במדבר יא ט
- 9. ויאמר י? אל משה הניני משמירי לכם לחם מן השמים ויבא העם וילקטו דבר יום ביומו למען אספו ויחזק בתורתך אם לא: שמות טו ד
- 10. שטן העם ולקטו ויחזקו ברחים או דכו במדבר ובשלו בפרור וקשו אתו עגות וקחו טעמו כטעם לשר השמן: במדבר יא ח
- 11. ויקחו מלפני משה את כל התרומה אשר הביאו בני ישראל למלאכת עבדת הקדש לעשות אתה והם הביאו אליו עוד נדבה בפקדן בפקדן: שמות לו ג
- 12. והנשאם הביאו את אבני השדה ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן: שמות לה כו
- 13. נשיאים ורוח וגשם אן איש מתהלל במתת שקר: משלי כה יד
- 14. ויאמר משה בתת י? לכם כעיר בשר לאכל ולחם בפקדן לשבע בשמע י? את תלתיכם אשר אתם מלינים עליו ונתנו מה לא עלינו תלתיכם כי על י? שמות טו ח

שגם הוא עגול: שמלכין עוונותיהן. מתוך שהיו דואגים שמה לא ירד מן למחר היו משעבדים לזכ למקום: (ו) אס בן תשעה וכו'. לפי שנאמר (שמות טו) וימדו צעומר צין שליטת הרבה צין שליטת מעט מולא עומר לגולגולת ואם נמלא יתר צבית הראשון בידוע שכן תשעה לראשון הוא ואם צבית האחרון בידוע שכן האחרון הוא: הוא סרה עלי. ותועמתו כתובתה: ירד המן עליו. אלמלא בתוך הממנה יורד וכחז וילא העם ולקטו וילאה מחוך לממנה משמע וכחז שטו משמע למקום רחוק כמו משוט צאצ"ל (איוב א: ב): לחם. משמע אפוי: עוגים. משמע קודם אפיייה: פשטי עשים. צמשים שכן דוכות כמזכרה ומתקשטות צהן להיות ריחן ערב לצעליהן: זיקי קדירה. מלכין למציל ערב ומנוסס: שידו לכן אכנים עוצום. הביאו נדבה ממה שמוצאין צבקר צבקר כשיזאלין ללקוט את המן שנאמר וילקטו אותו צבקר צבקר: נשיאים ממש. עננים היו: שד זה סינוק מולא בו כל מיני טעמים. שהאס אוכלת: לחם

דאמר דגים דכתיב נאכל ומאן דאמר עריות דכתיב חנם ולמאן דאמר עריות הא כתיב נאכל ולישנא מעליא נקט דכתיב אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און ולמאן דאמר דגים מאי חנם דהוו מיתין להו מהפקירא דאמר מר כשהיו ישראל שואבין מים הקב"ה מוזמין להם בתוך המים דגים קמנים בכדיהן בשלמא למאן דאמר דגים אבל עריות לא פריצי בהו היינו דכתב ג' ג' נעול אחותי כלה [גו'] אלא למ"ד עריות מאי מעין חתום מהנך דאסירין לא פריצי בהו בשלמא למאן דאמר עריות היינו דכתיב וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו וכו' על עסקי משפחותיו שנאסרו להם לשכב אצלם אלא למאן דאמר דגים מאי בוכה למשפחותיו הא והא הואי א"ת הקשואים ואת האבטיחים רבי אמי ורבי אסי חד אמר טעם כל המינין טעמו במן טעם חמשת המינין הללו לא טעמו בו וחד אמר טעם כל המינין טעמו טעמן וממשן והללו טעמן ולא ממשן (והמן) כורע גד לבן (וטעמו) אמר ר' אסי עגול כגידיא ולבן כמרגלית (תניא נמי הכי) גד שדומה לזרע פשתן כנבעולין אחרים אומרים ג' גד שדומה להגדה שמושכת לבו של אדם כמים תניא אידך גד שמגיד להם לישראל אי בן תשעה לראשון ואי בן שבעה לאחרון לבן שמלכין עונותיהן של ישראל תניא ר' יוסי אומר כשם שהגביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין כך המן מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין כיצד שנים שבאו לפני משה לדין זה אומר עברי גגבת וזה אומר אתה מכרתו לי אמר להם משה (ו) לבוקר משפט למחר אם נמצא עומרו בבית רבו ראשון בידוע שזה גגבו אם נמצא עומרו בבית רבו שני בידוע שזה מכרו לו וכן איש ואשה שבאו לפני משה לדין זה אומר היא סרהה עלי והיא אומרת הוא סרה עלי אמר להם משה (ו) לבקר משפט למחר אם נמצא עומרה בבית בעלה בידוע שהיא סרהה עליו נמצא עומרה בבית אביה בידוע שהוא סרה עליה כתיב (ו) וברדת הטל על המחנה לילה [ירד המן עליו] וכתיב ויבא העם ולקטו וכתיב (ט) שטו העם ולקטו הא כיצד צדיקים ירד על פתח בתיהם בינונים יצאו ולקטו רשעים שטו ולקטו כתיב לחם וכתיב עוגות וכתיב וטחנו הא כיצד צדיקים לחם בינונים עוגות רשעים טחנו ברחים או דכו במדוכה א"ר יהודה אמר רב ואיתימא ר' חמא בר' חנינא מלמד שירד להם לישראל עם המן תכשיטי נשים דבר שנידוק במדוכה ובשלו בפרור א"ר חמא מלמד שירד להם לישראל עם המן ציקי קדירה (ו) והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר מאי בבקר בבקר א"ר ונתן מדבר שירד להם בבקר בבקר מלמד שירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן (ז) והנשיאים הביאו את אבני השדה הנא נשיאים ממש וכן הוא אומר (י) נשיאים ורוח וגשם אין (י) והיה טעמו כמעם לשר השמן א"ר אבהו (ט) מה שד זה תינוק טועם בה כמה טעמים אף המן כל זמן שישאר אוכלין אותו מוצאין בו כמה טעמים א"ר לשר ממש מה שד זה מתהפך לכמה גוונים אף המן מתהפך לכמה טעמים אף המן כל זמן שישאר אוכלין אותו מוצאין בו כמה טעמים בשר לאכול ולהם בבקר לשבוע תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה בשר ששאלו שלא כהוגן ניתן להם שלא כהוגן לחם

עינו כסופו. אוהב שכרות: כל העולם דומה עליו כמישור. ממון אחרים דומה לו היתר: ישימה לאחרים. שמה ישראחו ענה: (ו) דאגה. פחד שדואג על הפסד שום דבר פן יבאחו: יורד עמו לחייו. כלל דבר שהוא יכול להקניטו ולהפסידו הוא יורד: עריות. נלמסרו להם שדואג ודגה לשון תשמיש חמו ודגו לרוב (בראשית מט): ומחפה פיה. מנקמת פיה של מטה כמו כאשר ימחה הללחת (מלכים ב) כמי שמקנת את הקערה: דאמר מר. במסכת סוטה צפרק קמא (דף יא:): לא פריצי צה. לא היו פרוצים צעירות צמזמרים: הנך דלמירין. אוחן שהיו נאסרות לפני נח כגון הנך דלמירין צבנהדרין (דף יב:): ערוה שצ"ד של ישראל ממתין עליה צן נח מוחה עליה והן צכו על הוספות: הללו לא טעמו. שכן קשין לעוצות ומיניקות כדלמירין צבסריט (ט) משל אומר לשה לא תאכלי צלל מפני התינוק: וזה כורע גד לכן אמר רבי אסי. ורע הגד אינו לכן אכל עגול הוא והכי קאמר קלא והוא עגול כורע גד ולכן כמרגלית: כגידיא. גרעין של אליעזר: שדומה לזרע פשקן.

עינו בכוסו (ו) עריות כולן דומות עליו כמישור וחד אמר כל הנותן עינו בכוסו כל העולם כולו דומה עליו כמישור (ז) דאגה בלב איש ישחנה רבי אמי ורבי אסי חד אמר ישחנה מדעתו וחד אמר (ז) ישחנה לאחרים (ז) ונחש עפר לחמו ר' אמי ורבי אסי חד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם טועם בהם טעם עפר וחד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם אין דעתו מיושבת עליו עד שיאכל עפר תניא אמר רבי יוסי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם מקניט את חברו יורד עמו לחייו אבל הקב"ה אינו כן קלל את הנחש עולה לגג מזונותיו עמו יורד למטה מזונותיו עמו קלל את כנען אוכל מה שרבו אוכל ושותה מה שרבו ושותה קלל את האשה הכל רצין אחריה קלל את האדמה הכל ניוזנין הימנה (ז) וזכרנו את הדגה אשר נאכל כמצרים חנם רב ושמואל חד אמר דגים וחד אמר עריות מאן דאמר דגים דכתיב נאכל ומאן דאמר עריות דכתיב חנם ולמאן דאמר עריות הא כתיב נאכל ולישנא מעליא נקט דכתיב אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און ולמאן דאמר דגים מאי חנם דהוו מיתין להו מהפקירא דאמר מר כשהיו ישראל שואבין מים הקב"ה מוזמין להם בתוך המים דגים קמנים בכדיהן בשלמא למאן דאמר דגים אבל עריות לא פריצי בהו היינו דכתב ג' ג' נעול אחותי כלה [גו'] אלא למ"ד עריות מאי מעין חתום מהנך דאסירין לא פריצי בהו בשלמא למאן דאמר עריות היינו דכתיב וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו וכו' על עסקי משפחותיו שנאסרו להם לשכב אצלם אלא למאן דאמר דגים מאי בוכה למשפחותיו הא והא הואי א"ת הקשואים ואת האבטיחים רבי אמי ורבי אסי חד אמר טעם כל המינין טעמו במן טעם חמשת המינין הללו לא טעמו בו וחד אמר טעם כל המינין טעמו טעמן וממשן והללו טעמן ולא ממשן (והמן) כורע גד לבן (וטעמו) אמר ר' אסי עגול כגידיא ולבן כמרגלית (תניא נמי הכי) גד שדומה לזרע פשתן כנבעולין אחרים אומרים ג' גד שדומה להגדה שמושכת לבו של אדם כמים תניא אידך גד שמגיד להם לישראל אי בן תשעה לראשון ואי בן שבעה לאחרון לבן שמלכין עונותיהן של ישראל תניא ר' יוסי אומר כשם שהגביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין כך המן מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין כיצד שנים שבאו לפני משה לדין זה אומר עברי גגבת וזה אומר אתה מכרתו לי אמר להם משה (ו) לבוקר משפט למחר אם נמצא עומרו בבית רבו ראשון בידוע שזה גגבו אם נמצא עומרו בבית רבו שני בידוע שזה מכרו לו וכן איש ואשה שבאו לפני משה לדין זה אומר היא סרהה עלי והיא אומרת הוא סרה עלי אמר להם משה (ו) לבקר משפט למחר אם נמצא עומרה בבית בעלה בידוע שהיא סרהה עליו נמצא עומרה בבית אביה בידוע שהוא סרה עליה כתיב (ו) וברדת הטל על המחנה לילה [ירד המן עליו] וכתיב ויבא העם ולקטו וכתיב (ט) שטו העם ולקטו הא כיצד צדיקים ירד על פתח בתיהם בינונים יצאו ולקטו רשעים שטו ולקטו כתיב לחם וכתיב עוגות וכתיב וטחנו הא כיצד צדיקים לחם בינונים עוגות רשעים טחנו ברחים או דכו במדוכה א"ר יהודה אמר רב ואיתימא ר' חמא בר' חנינא מלמד שירד להם לישראל עם המן תכשיטי נשים דבר שנידוק במדוכה ובשלו בפרור א"ר חמא מלמד שירד להם לישראל עם המן ציקי קדירה (ו) והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר מאי בבקר בבקר א"ר ונתן מדבר שירד להם בבקר בבקר מלמד שירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן (ז) והנשיאים הביאו את אבני השדה הנא נשיאים ממש וכן הוא אומר (י) נשיאים ורוח וגשם אין (י) והיה טעמו כמעם לשר השמן א"ר אבהו (ט) מה שד זה תינוק טועם בה כמה טעמים אף המן כל זמן שישאר אוכלין אותו מוצאין בו כמה טעמים א"ר לשר ממש מה שד זה מתהפך לכמה גוונים אף המן מתהפך לכמה טעמים אף המן כל זמן שישאר אוכלין אותו מוצאין בו כמה טעמים בשר לאכול ולהם בבקר לשבוע תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה בשר ששאלו שלא כהוגן ניתן להם שלא כהוגן לחם